

Alföldy-Boruss István

népzenekutató (Budapest, 1946. november 1.)

Hatgyermekes református lelkészi családban születtem, második gyermekként.

Édesanyám énekművésznek tanult a Zeneakadémián, így a tőle örökölt zenei pályán indult az életem. A konzervatóriumban orgona–zeneszerzés szakon végeztem, majd karvezetői tanulmányokat folytattam, és közel negyed századon keresztül több fővárosi és vidéki énekkar karnagya lettem.

1968-tól különféle megbízásokat kaptam a Magyar Rádióban, zenei rendezőként, riporterként, majd szerkesztőként évekig külső munkatársként dolgoztam, majd státusba vettek, és kezdetben a népzenei szerkesztőségben kaptam vezetői feladatot. Ez idő tájt fordult érdeklődésem mélyebben a folklórkutatás felé, és munkám mellett az ELTE néprajz szakát is elvégeztem. Szakdolgozati témám mentén további kutatásokat végezve, a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen doktori fokozatot szereztem.

A rádióműsorok mellett a Magyar Televízióban is rendszeresen dolgoztam, különféle zenei műsorok zenei rendezőjeként, szerkesztőjeként. Ma is gyakran műsorra tűzik kedvenc sorozatomat, melyben zenei szakértőként dolgozhattam Rockenbauer Pállal az *Egymillió lépés Magyarországon* adásaiban.

Rádiós munkámban nagyobb változást az 1995-ös év hozott, amikor kineveztek a zenei főszerkesztőség, később a Bartók rádió főszerkesztőjének. A műsorkészítő szerkesztőségek irányítása mellett a szimfonikus zenekar, az énekkar és a gyermekkar felügyelete is rám hárult, így zenei együtteseink révén a magyar zenei életben is aktív szerepet kaptam. Vezetésem alatt indultak újra, közel másfél évtizedes szünet után, az élő közvetítések a Magyar Állami Operaházból, eurorádiós kapcsolataim révén pedig Európa számos rangos hangversenye került a Bartók rádió műsorfolyamába. Rádiós és televíziós munkámat több ízben ismerték el nívódíjakkal. 2012-ben, 44 év rádiózás és televíziózás után vonultam nyugdíjba.

Szakmai munkám mellett nagyszerű családomra lehetek még büszke, feleségemmel öt gyermeket neveltünk fel, mely vállalásban az orosz-lánrész természetesen rá jutott. Közös utazások, nyaralások, téli sportok és sok-sok élmény tartja össze ma is népes családjunkat.

Alföldy-Boruss István

Döbrentei Kornél

író, költő, újságíró (Pestszentimre, 1946. november 3.)

KI VAGY TE, DÖBRENTAI KORNÉL?

„Vállalva Ady sorait: »Vagyok, mint minden ember: fenség, / Északfok, titok, idegenség, / Lidérces messze fény, / Lidérces messze fény.« S mint ilyen, valahol a tűzvész-magvú napkorong és az örökmécs között.

Mondd el ifjúságod egy boldog és egy boldogtalan pillanatát!

Némi megkönnyebbítő feledékenységgel visszaemlékezve: az ifjúság egyetlen boldog pillanat volt, egy olyan burokban, melynek védelmében önfeledten hihettem, örökké tart, s hogy a halál csak e burkon kívül létezik, már ha van egyáltalán. A burok szétrepedt, mégsem voltam annyira boldogtalan, mint amikor rájöttem, kiderült, hogy nem a Jézuska hozza a karácsonyfát.

Első versed?

Kilencéves koromban született. Borzongatóan édes, mágikus pillanat volt, jövővel, sorssal eljegyző, életégszé táguló pillanat; felvillanó, öntudatlan tudás, hogy mélységesen közöm van, lesz, lehet majd valamihez, ami egy kicsit több, mint a pusztá élet.

Mi a kaland számodra?

A megismerés.

Voltál-e életveszélyben?

Többször, több síkon is. Egészségesen, erőm teljében, az életösztönt legyőzve, tudatában a kockázatnak kerültem olyan helyzetbe, hogy odaveszhettem volna. És támadt meg betegség, rögvést világrajöveletem után, amikor édesapám egyik barátja, a zseniális »Alaj doktor bácsi« mentett meg a biztos pusztulástól. S éppen két évvel ezelőtt, 50. születésnapom tájékán, az Isten úgy éltetett, hogy húsevő baktériumot szabadított rám, Szandányi István sebész főorvos barátomnak köszönhetem, hogy túléltem. Az ő kedves humorral megírt születésnapos köszöntő versikéje – versszikéje – mementó marad nekem. És kivételes kegyelmi állapotban világított már be gondolat olyan heves, fényesség, elveszejtő energiával, hogy úgy éreztem, hiába dörömbölök, menthetetlenül bent égek magamban.

Ki bátorított a versre, és ki beszélt le róla?

Attól a kilencéves kori veni sancte-i pillanattól tudtam mindentől és mindenkitől függetlenül, elrendeltetett: írnom kell. Azok a szellemi nagyságok, például Illyés, Weöres, Nagy László, Pilinszky, Kormos István, akik látva láttak, és akarták, hogy így legyen, erősítettek. Tudom, tartozom nekik. Ám azoknak, akik évtizedeken át folytonosan gyöngíteni akartak, egészen a megszűnésemig, nos, azoknak pedig hálás vagyok, mert soha nem ernyedhettem el, mindig valami vagy valakik ellenére kellett magam felmutatnom.

»Szittál-e lassú mérgeket?« – van káros szenvedélyed?

Igen, az élet.

Mivel múlatod a szabad idődet?

Az idő múlat velem.

Sújt-e depresszió, s mivel védekezel?

Igen, egyre gyakrabban, sajnos egyre jogosabban. Úgy védekezem, mint a tenger, amely nem hal bele önnön hullámvölgyeibe.

Mi bosszant, mi szomorít?

Bosszant, hogy nem tudunk méltóképpen felnőni. Amilyené mégis felnőünk, az meg elszomorít.

Hol tudnál élni, ha nem élhetnél itt?

Bárhol, ahol szabadon fáradozhatnék annak útján-módján, hogyan élhetnék mégis itt.

Mi hiányzik az életedből?

Ó, minden megvan, már csak egy platina nyakkendőű hiányzik.

Miben hiszel?

Abban, amit a nagyapám által megtanított, *Hitvallás* című vers utolsó strófája számomra elévülhetetlen érvénnyel így fogalmaz meg:

»Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban,

Hiszek Magyarorszáág föltámadásában!«

És abban is, egyszer tán eljő az idő, amikor e föltámadáson munkálkodók »pályabére« nem mindig a keresztre feszítés lesz.”

(Részlet a Farkas László írta és szerkesztette

Lyukasóra-mellékletből, 1998)

Szabadság, szerelem. Hadd kezdjem rögtön egy gonoszkodó paradoxonnal: ahhoz, hogy írni tudjunk, először olvasni kell megtanulnunk, s később ebből a képességből adódhatnak majd összes műveink.

Petőfi ismerete nélkül már elemista koromban vallottam: SZABADSÁG, SZERELEM, E KETTŐ KELL NEKEM. A szabadságot a téli, illetve a nyári vakáció jelentette, a szerelmet Elvira néni, a tanítónőm, akinek fényes, hollófekete hajzuhatag omlott a vállára, finom vonalú, hószínű nyakára. A hangja simogató volt, bársonyos és mindig gyöngéden sürgető: „Gyakorolj otthon a szüléiddel!”, muzsikált a fülemben két megalázó dadogás között, merthogy láttam a betűket ugyan, de összeolvasni nem tudtam őket. És én, hogy az elkövetkezendő időben kiérdemeljem gyönyörű szemének elismerő pillantását, tehát hogy imponáljak neki, vállaltam otthon a „konzultációt” az apámmal. Ez milyen betű? – mutatott az L-re. Lö – mondtam. Remek. És ez? Ó. Kitűnő. Akkor mondj egybe a kettőt. – Lőo – vágtam rá lelkesen. No nem egészen, közölte apám türelmes mosollyal, mint aki tisztában van azzal, hogy az előbbi válasz csupán véletlen félreértés. Gondold át még egyszer! Ez milyen betű? Lö. Pontosan. És ez? Ó. Nagyszerű! Akkor együtt a kettő? Lázasan gondolkodtam. Nem értettem, az előző válasz miért nem volt jó. Nem vitás, ez lö, az meg ó. Hátha csak próbára akar tenni apa, hogy biztos vagyok-e a dolgomban. Lőo! – vágtam ki határozottan. Apám arca idegesen összerándult. – Az ég szerelmére, miért? Hát nem látod, ez a lö, az meg egy ó, akkor mi az ördögöt jelenthet, na mit? Végzetesen

elbizonytalanodtam. Atyám sürgetően honolt fölöttem. Lőő – nyögtem. – Nem értettem – mondta némi vészjósló csönd után. Képtelen voltam bármi mást kisűtni a két átkozott betűből. Lőő – ismétellem meg remegő hangon. Apám a fejéhez kapott, s rekedten suttofta: – Miért teszed ezt velem? Hát mi húzza a kocsit, te, te... A ló – kiáltottam föl szabadultan. – Na látod, kisfiam, nem vagy te ostoba. Akkor ez milyen betű? Lő. Pompás. És ez? Ó. Úgy van, tehát mi van ide írva? Egész testem viszketett, féltem, ugyanakkor majd beleőrültem, hogy megtudjam, mit jelent a két betű együtt. Hangosan, valami menet közbeni megvilágosodásban reménykedve rákezdtem: – Ez lő, ez meg ó... Igen, akkor? Lőő – mondtam nagyon csöndesen. Elég, nem bírom! – kiáltotta apám, és kirohant az ajtón.

Kisvártatva nagyapám lépett a szobába. Fölényes nyugalom áradt belőle, mint aki tudja, az édesapák türelmetlen nemzedéke nem ért a gyermeki lélekekhez, a pedagógiához. – Studiózunk, studiózunk? – kérdezte kedélyesen, mint ha észre se vette volna lelki összeomlásom. Nagyapó előszeretettel használta a *studióz* kifejezést, kivált amikor jelezni kívánta: méltányolja, hogy magasabb színvonalú szellemi erőlködés van jelen. Nem fokozom tovább, röpké félóra múlva egy hátborzongatóan elkiáltott *mars ki!* parancs után fölpattant az ajtó, szerénységem iszkolt ki rajta. Szegény Nagyapó régi, harcteret próbált katona volt, ám két vesztett háború nem viselte meg annyira, mint ez a félórai studiózás az unokájával. Sokáig nem fogadta a köszönésemet. Egyszer aztán, hogy engesztelődésre ösztökéljem, megkérdeztem tőle: ugye azért mi rokonok vagyunk? A családi legenda szerint Nagyapó erre nem szólt semmit, csak kétkedő pillantással meredt a semmibe.

Az akkori mikrovilágomat hamvasan-nyersen bemutató 8-9 éves kori „re-meklések”, amelyek az egyetemesség illúzióját keltették bennem, mint például az *Itt van a nyár*, a *Zörög a kukoricaszár* vagy *A vén diófa* című vers vagy olyan rigmusos létfilozófiai megnyilvánulások, mint az *Óda a mákos réteshez*, valamiképpen eljutottak a hittantanáromhoz. Én a gyónástól mindig viszolyogtam. Talán mert a bűnről alkotott fogalmaim, elgondolásaim sem voltak tiszták, egyértelműek. Az eredendő bűn bélyegét pedig ösztönösen elutasítottam, pontosabban: nem éltem át. Az egyik kötelező gyónásom alkalmával – már nem volt módom elszőkni focizni –, a rutinkérdésre: vétkeztél e szóban és cselekedetben, határozott nemmel válaszoltam. – Csakugyan? – kérdezte a pap, és érdeklődve hajolt közelebb a tőle, de nem Istentől elválasztó rácshoz. Majdnem merengve nézett rám, láttam, megismert. – Tudod, fiam – mondta –, a vers gyónás. Gyónás és penitencia is egyben. Tehát imaértékű, mint a miatyánk meg az üdvözlégy, amelyekből tízet-tíz azonnal elimádkozol kevélységedért. – Igen, amikor írok, gyónok és vezeklek, egy szál magam vagyok, meg az Isten, aki, ha mértékkel is, de megszegyenít olykor.

Salto mortale. És még egy döntő mozzanat a számos közül, amelyekből összeáll a sors. Reck Gyula tanár úr, a görög szépségeszmény és emberideál, a kiművelt szellem és test hibátlan egységének megvalósulása, stílszerűen testnevelést tanított, bár elsődlegesen sohasem az izmokat, hanem a szellemet nevelte, művelte. Ez a kicsattanón egészséges férfi, akiért rajongtunk, 28 évesen vetett véget az életének. Gázzal. 1961-et vagy '62-t írtunk. Hogy miért tette,

senki nem tudta, csak suttogták, valami utószervezkedésbe került, '56 eltiprása után sem adta fel, a nyomozás szálai hozzá vezettek. Én akkoriban versenyszerűen tornásztam. Pokoli műfaj, a test kegyetlen költészete hat szeren: nyújtó, korlát, gyűrű, lóugrás, lólengés, talaj. Véresre nyúzott tenyér, magnéziumportól izzapos izzadság, összeszorított foggal rendre elkövetett csak azért is. Felfigyelt rám. Edzés után gyakran behívott beszélgetni az irodájába, amely szertár is volt egyben. Az eszmecserek során eljutottunk az univerzumig, s onnan vissza az irodalomig. Ő adta kezembe – máig féltve őrzöm – *A francia irodalom kistük-rét*, amely ott és akkor, 1961-ben a pestlőrinci Steinmetz-gimnáziumban tágas ablakot nyitott a világra. De ami ennél is fontosabb: az előre szaltó ürügyén Reck tanár úr megtanított engem – magamra.

Versenyre készültünk, és az én talajgyakorlatomban is szerepelt az előre szaltó. Mindenki az életösztönnek engedelmességgel arra törekedett, hogy minél hamarabb túl legyen rajta, s főként hogy talpra essen, ne a fenekére. Ezért aztán a szaltók elnyújtott tigrisbukfencszerű ugrásokra sikeredtek. Az enyém is. Odajött hozzám. – Mindennek van egy belső tartalma, amitől az, ami: ám hogy tényleg az legyen, méltó formában kell megjelennie. Van egy elképzelt tökéletes megnyilvánulási formája, ez az ősmódel. Ahhoz kell közelíteni, csak akkor érdemes bármit is csinálni, ha erre a tökéletességre törekszel – mondta. – És hidd el, olykor egy megszenvedett „sűrű” kudarc többet ér, mint egy olcsó, híg győzelem. Tehát ne félj, hogy nem sikerül azonnal, az most másodlagos. Az elszánás a fontos, hogy a tökéletest akarod. Nekiszaladsz, dobbantva elrugaskodsz, vertikálisan emelkedsz, szállsz fölfelé, kivárod a holtponthoz, amikor már nincs több felvívóerő, már süllyednél vissza, akkor karolod melledhez a térded, s gömbölyödsz össze, szépen kiforogsz, és könnyedén, elegánsan talpra érkezel. Hát, körülbelül ez a szaltó. És végül is ez minden. Az életösztönt legyőzve meg kell érezni a pontot, el kell érkezni a pillanatig, amely villámfényű időre megvillantja a tökély lehetőségét.

Heteken át gyakoroltam, és rendre fenékre érkeztem, a tudómban egy hajszálér elpattanhatott, mert már vért is köptem. Vészesen közelgett a verseny napja, és én még sehol, minden kudarcos esésem után megszeppenülve néztem körül, de a szeme rajtam volt, a tekintetével bátorított, ne add fel! És valami ismeretlen erő újra talpra állított, és nekilódultam megint. Aztán az egyik alkalommal, amikor már-már nem számítottam rá, bekövetkezett a csoda; ma is a zsigereimben érzem a mozdulat gyönyörét, mintha álmomban, testetlen könnyedséggel emelkedtem el a földtől, úsztam föl a pontig, szinte megálltam a magosban, akárha a Himalája tetején lettem volna, vagy akár egy verspillanat csúcán. Még arra is volt időm, hogy lassú nyugalommal körbenézzek a világon, jutott időm, hogy kívülről lássam magamat is, aztán mellkasomhoz felhúzott térdekkel, a kapkodás legcsekélyebb jele nélkül átfordultam, és bizonyossággal éreztem: talpra érkezem. És azóta tudom: salto mortale az élet. Hálónélkül.

Dobrenjei Korne'el

Minya Mária

keramikusművész (Békés, 1946. november 6.)

Az Iparművészeti Főiskola szilikát tanszékén 1970-ben, porcelán szakon végeztem. Mestereim voltak Schrammel Imre keramikusművész és Jánnossy György építész. 1970-től az egykori Gránit Csiszolókörong- és Kőedénygyár iparművésze, majd művészeti vezetője voltam. Használtali tárgyakat terveztem, hittem a tárgyak környezetalakító szerepében, a design fontosságában és küldetésében.

Sokat pályáztam, kísérleteztem, a design tárgyak mellett fokozatosan egyre több murális munkát is elkezdtem készíteni. Az első pályázaton nyert munkám a Budapest XIII. kerületi Visegrádi utcai óvoda két foglalkoztatóhelyisége volt. Ezek kompozícióba szőtt meseképek voltak, szitanyomással és színes mázak réteges alkalmazásával. Ezt az első sikert követően lehetőségem nyílt még több építészeti munka tervezésére és kivitelezésére országshatáron: Budapesten, Kecskeméten, Gyulán, Békésen, Mezőberényben, Versegen, Debrecenben. Ezen munkák révén sok nagyszerű építész ismertem meg, terveimet az épület funkciója, az építész és a működtető elképzelése, valamint környezete határozta meg. A design során szerzett szemlélet, tapasztalat ezekben a munkákban is hasznosult.

A nyolcvanas évekből a kecskeméti Színes Kórház három várójába készített, 90 négyzetméteres mázas falbur-

Fotó: Izsák Éva

kolatot emelhetném ki. Pozitív-negatív elemek, az arany metszés szabályai szerint terülő kompozíciók, geometrikus formákból építkező dinamikus felület jött létre. Az építész Marosi Miklós volt. Ez a munka indította el azt az ötletet, mely végül a Sugár üzletház szökőkútja lett, ahol Iványi Lászlóval dolgoztam

együtt. Ez egy háromméteres, elemekre bontott, hengeres kompozíció volt, sajnos az átalakítások során ezt is megsemmisítették. A következő szép feladat Novák István építésszel, Mezőberényben adódott, ahol eredeti téglalburkolat metszései, extrudált elemekből alkottam kompozíciót a bejáratnál és a pillérek burkolatainál.

1989-ben a Ferencz István által felújított egykori Chemolimpex Vendégház komplex keramikusi feladatot nyújtott. Itt a szellőző- és villamosberendezéseket takaró, építészeti designidomok, falszegélytakaró mázas kerámiaelemek posztamensként szolgálnak a *Szörnyikék* című sómázás plasztikasorozatához. Igazi teammunka volt ez Kovács Júlia és Szilágyi András üvegművésszel közösen. Meghatározó élmény és további tanulás volt számomra is, amikor 1982-ben, előbb félállásban, majd később stúdióvezetőként, az Iparművészeti Egyetem (ma: MOME) docense lettem. Itt tanárként is igyekeztem érvényt szerezni tanárom, Pogány Frigyes elveinek, melyek lényege az anyag,

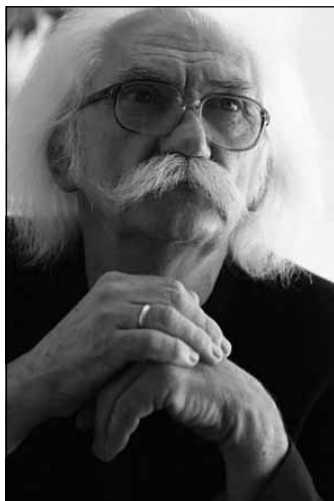
szerkezet, funkció és forma egysége és egysúlya.

Az évtizedek során számos külföldi és nemzetközi szimpóziumon vettem részt. Siklós, Kecskemét és Hódmezővásárhely mellett Vilnius és az indiai Bicholin (Goa) is szerepelt köztük. Az egyesült államokbeli Pelhamben művészeti kurzust vezettem, New Yorkban kiállításom is nyílt egyúttal. A művésztelepek, szimpóziumok alkalmat nyújtottak számos új formai és anyagkísérletre. Hódmezővásárhelyen új préselési technika révén sikerült finom felületi játékokon alapuló sorozatokat alkotnom. Egyrészt kordieritszemcsékből préselt elemek ezek, másrészt porcelánanyag alkalmazásával is készültek különféle kompozíciók. Pozitív-negatív geometrikus és organikus formák, mély és magas relief váltakozásai, színes és színezetlen felületek adják a variációk végtelen lehetőségét.

Jelenlegi munkáim másik irányát a Versegen megjelenő plasztikák további fejlesztésével értem el. A *Szörnyikék*-sorozatnál megjelenő préseléses formaalkotó technikát egyre nagyobb méretekben kezdtem el alkalmazni. A kétezres években a XIII. kerületi Gyöngyösi úti szökőkútnál madárszobrok jelennek meg köztéri, szabadtéri plasztikaként. További madár tanulmányokat követően, eltérő technikákkal, különböző anyagok, így porcelán és finomsamott lapok alkalmazásával eltérő méretű plasztikákat készítek. Tavaly, 2014-ben a Kassák Lajos téren egy fémelemekkel kombinált újabb szoborcsoport került átadásra.

Tolcsvay Béla

gitáros, énekes, zeneszerző, szövegíró (Budapest, 1946. november 6.)

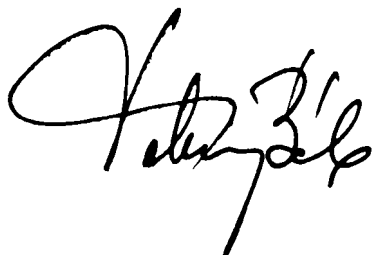
A budai Várban, a Fortuna utcában születtem. Gyermekkoromban a romos vár számunkra vadregényes, csodálatos titkokkal teli világa meghatározó volt. A csapatozás – és annak íratlan törvényei –, a szülőhely védelme, szépítése, megóvása minden pillanatban belém ivódott.

Az ősi történelmi levegőről mit sem tudtunk, számunkra a törökverés, az indiánozás olyan természetes volt, mint a tiszta levegő. Mátyás-templom, Táncsics börtöne, a királyi palota, a Halászbástya mint játszótér szerepelt az életünkben. Észrevétlenül nevelkedtem Kodály-módszeren Kertész Gyula jóvoltából, aki az általános iskolában volt az énektanárom. Csak később tudtam meg, hogy Kodály tanár úr munkatársa volt. Az általános iskolánk ma a Zenetudományi Intézet.

Édesapám is zenetanár volt, így nálunk természetes volt a zenetanulás. Cselőzni tanultam, de a „zenekarozás” a Beatles idején, gimnazista koromban, eltértett a komolyzenétől. Gitárt csináltam és zenekart a testvéremmel, Lacival. Ő zongorázott, melodikázott, én pedig basszusgitáros voltam, de mindketten énekeltünk. 1967-ben megalapítottam a Tolcsvay Triót Balázs Gábor bőgőssel és öcsémmel. Két akusztikus gitár és nagybőgő, háromszólamú énekkel. 1968-ban megnyertük a Ki mit tud? döntőjét mint folk-beat együttes. Vujicsics Tihamértól sokat tanultunk, ő magyarázta el a föld folklóráját. Sosem felejttem el temperamentumát és zsenialitását. 1969-ben a Zeneakadémia nagytermében koncerteztünk, az Illés-együttessel és a Bajtala trióval. 1970-ben öttagúvá lett a Tolcsvay együttes. Illésékkal létrehoztuk a KITT egyletet. Utaztunk és énekeltünk, a „magunk által alapított beatakadémiát” jártuk ki. 1973 nyarán Miskolcon megszerveztem az első magyar „popfesztivált”. Ezen a nyáron mégis felbomlott az Illés és a Tolcsvay. Elváltak útjaink öcsémmel: bár engem is hívtak a Fonográfba, de nem mentem. Majdnem abbahagytam a muzsikálást. Kresz Albert fotóművész barátom elvitt magával Erdélybe, a gyimesi táj és gyimesi muzsika mentett meg. Hazatérve újjászerveztem a Tolcsvay Triót, amely még a ma napig is muzsikál, Czipó Tiborral és Egre Lászlóval. Határozottabban a népzene felé fordultam. Ebben segítettek az irodalmi műsorokban való fellépések. Közreműködtünk Latinovits Zoltán önálló estjein. Színházi előadásokban vettünk részt. Az öltözők, a társalgók hangulata, a színészhírességekkel kialakult kapcsolatom felejthetetlen, és mind észrevétlenül nevelt, gazdagított. Minden pillanatban, mindenkitől lehetett valamit tanulni. A Magyar Rádió Pagodája, mint egy titkos világ, kinyílt és befogadott.

A művészeti élet megannyi arcával ismerkedtem meg. Kiállításmegnyitókra hívtak festőművészek, szobrászok, fotóművészek; muzsikáltam. A megnyitók utáni, éjszakába nyúló beszélgetések egyre jobban rányitották a szemem az ősiség világára. A régi kultúrák formáinak, ízeinek újraformálása, felhasználása műveimben nagyon izgatott. Mindenekelőtt a Kárpát-medence ősisége, titkainak megfejtése. Ahogy az építészetben Makovecz Imre, Csete György felhasználták az ősit, nyomukba eredve, én a zenémben és dalszövegeimben rejtettem el. A rendszerváltás után még határozottabban álltam ki műveimmel hitvilágunk, hagyományaink hirdetése mellett. A kilencvenes években írtam három művet, a millicentenáriumi évben jelentek meg CD-n mint *Tolcsvay-trilógia: a Napfényfia, a Rijjadóleány és a Csillagláng*. Ezekben a zenei rituálékban a Tolcsvay Trió mellett népzeneészekkel (Gajdos, Téka, Új Muzsikás együttes) és szólóistákkal (Budai Ilona, Petrás Mária, Maczkó Mária), valamint néptánc-együttesekkel dolgoztam együtt. A magyar népi hitvilág és mitológia elemeinek felhasználásával készültek ezek a művek. A néphagyomány nyelvén, mégis saját gondolataimat fogalmazom meg. Egyre jobban foglalkoztat az emberi élet harmóniájának megtalálása. Az ősi, tiszta forrás, a népmesei kincsestár és a több ezer éves hagyományok kifejezésformáit faggatom, kutatom és használom fel. Fialat tehetségeknek fellépést biztosítva, felhalmozott tudásomat önzetlenül átadva, nagy örömmel és sikerrel vittük színre 2011-ben *Az égig érő fa* című kétrészes, táncos daljátékot. A népmesét 1974-ben, egy bukovinai székely asszonytól, Fábíán Ágostonnétól hallottam Kakasdon, 40 év munkája után sikerült színre vinnem. A megírásban Béres Melinda volt a segítő társam.

Számos kitüntetéssel ismerték el munkásságomat, 2015. március 15-én Kossuth-díjat kaptam. Megilletődve álltam az Országház kupolatermében, a Szent Korona társaságában, amikor kiszólítottak. Szolgálatos énekesnek, énekmondónak tartom magam, és ha erőt és egészséget kapok, szeretnék még az édesanyámtól tanult nyelven sokat énekelni, és biztatni az utánam jövő nemzedék tagjait. Játszani a hangokkal hangszereken nagyon nagy kegy. Azzal keresni a kenyeremet, amit szeretek csinálni. Örömet okozni másoknak, kellemes pillanatok átélve, és közben álmokat valóra váltva a dalokban, képzelet szárnyán repülni. Úgy érzem, az életben a Művészet vezetni képes – ha vállalja, hogy elválasztja a jót a rossztól. Tudom, képes rá, ha igaz hittel és hitelesen teszi. Ezt tanultam meg 70 esztendő alatt.

Gellér B. István

képzőművész, ábrégész (Pécs, 1946. november 9.)

FELTÁRÁS (Képes útmutató karosszékben végezhető régészeti kutatásokhoz)

Manapság a kulturális televíziók közkedvelt hely- és időkitöltő programja egy-egy andalító és misztikus órácska, bemutatnak alatta valamilyen régészeti feltárást, lehetőleg egyre távolibb tájakról. A szokásos kellékek: naplemente pálmafákkal, mágikus erejű panamakalap a bíbor alkonyatban meditáló régész tarkóján, míg a távolban, fejükön koszarakkal, helyi erők távolítják el a földhulladékot az ilyenkor adódó munkadalokat dünnnyögvé.

Tudom, hogy az olvasót ilyenkor megkopott gyermekkori ábrándjai új-

ra magukkal ragadják, és oda képzeletük magát egy alkonyórán, néhány régi, megkopott pergamen megfejtése közben, a szélfúttá sátor félhomályába, ahol csak néhány bágyadt fényű, frissen feltárt aranyszobrocska bámul rá megértően.

Nos, mielőtt életformát váltana, félvállról véve orvosa baráti tanácsait, fémkeresőt és panamakalapot vásárolna, majd végül,

de nem utolsósorban szponzorok után ácsingózna, vegyen figyelembe néhány megfontolandó ellenjavallatot.

Az ön számára megfelelő megoldás a karosszékben végezhető régészeti feltárást lehetne, majd a sikeres felfedezéseit követő, hosszasan elem-

zõ, otthoni elmélázás. A recept meglehetősen egyszerű, miként elutazni is kiválóan lehet egy menetrend lapozgatásával. Nem szállok le Tapolcán, mert ott nincsen resti. De hol van még egyáltalán egy jó resti?

Visszaballagva tehát a régészeti kutatásainkhoz, mindenekelőtt tegyen szert néhány régi fényképre. Elővehetőek öreg, megbarnult arcképek abból a családi múltat tartalmazó megsötétedett fadobozból, amelyben eredetileg aszalt karlsbadi szilva volt. Tapasztalatom szerint az ócskapiacra felfedezett, különös, töredezett felvételek a legmegfelelőbbek. Mindezek mellé vásárolhat az Ecserin néhány ismeretlen funkciójú és eredetű avított tárgyat (fontos, hogy fogalma se legyen egykori szerepükről, de lehetőleg nagyon réginek tűnjenek önnek). Itt óvatosan kell eljárni, mivel olykor az árusok merő előzékenységből felvilágosíthatnak bennünket a tárgy eredetéről, ami így számunkra teljesen használhatatlanná válik, pontosabban „elvarázstalanodik”.

Ezzel már kezünk ügyében van egy megfelelő minőségű, alapfokú

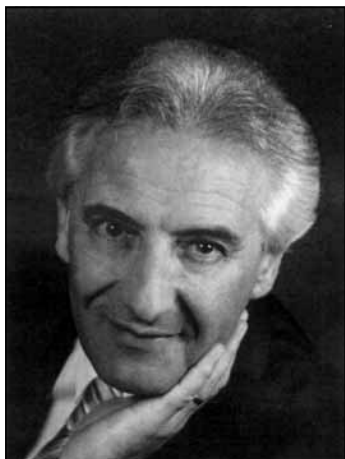
„agyindító készlet”. Ekként felkészülve kezdhethetjük sikeresen az ásatásokat bel- és külföldön egyaránt!

Régi fotóink immár tarotkártyaként keverhetők, így a baljós vadász-kalandoktól a tragikus végű skorpiómarásig bármi bátran előhívható, nem beszélve a régészek érzelmes életrajzáig, valamint a különösnél különösebb leletekig (Drakula sírja, vagy bármi más). Az ötletek néha megtámadnak bennünket, mi csupán sikertelenül védekezünk...

Ezután az ismeretlen eredetű tárgyat finom kézmozdulatokkal helyezze el a szövegszerkesztője (avagy írógépe) peremén. Alkonyat, esős délelőtt, bármilyen napszak jó lehet. Ha nem óhajtja úti élményeit rögzíteni, akkor jöhet a karosszék, és ön máris kezdhetheti az úti előkészületeket, valamint a feltárást. Helyezkedjen el tehát kényelmesen, és remélhetően nem kísérik útján baljós, éjféli árnyak.

Heller Tamás

színész, énekes, zeneszerző, szövegíró (Debrecen, 1946. november 19.)

Te jó Isten, már 70? De hiszen még most kezdem az egészet.

Debrecenben, a Darabos utcában, egy szobakonyhás lakásban láttam meg a napvilágot. Ma Budán élek családommal, egy társasházban. Micsoda változás! Mi minden változott ez alatt a 70 év alatt! Na jó, nem minden. Olvasom az interneten: 1946. november 17-én a Szolnoki MÁV bajnoki labdarúgó-mérkőzésén a hazai „B-közép” hangos zsidózással és közáporral fogadta a vendégcsapat játékosait: „Szolnoki fiúk! Rúgjátok le a bűdös zsidókat! Nyírjátok ki őket!” A behajigált kövek miatt a 21. percben lefújták a mérkőzést, de később a szolnoki vezetők kérésére folytatták. Miután a Szolnok egy öngóllal elvesztette a meccset, a nézők ismét dobálni kezdték a vendége-

ket és a játékvezetőt, szidalmazták és leköpdösték őket. Több MTK-s játékos és kísérő megsérült. A pályát csak fegyveres rendőrök kíséretében tudták elhagyni. Az eset után a Szolnok pályaválasztói jogát felfüggesztették. A Világ 1946. november 19-i beszámolója szerint a mérkőzésen az MTK-ban egyetlen zsidó származású játékos sem szerepelt. Szóval, mintha csak ma lenne!

De ez a 70 év sok mindenről beszél. Gyerekkoromról – megúszva a háborút –, majd jött a szocializmus, kinek előnyére és kinek hátrányára.

Kisdobos-, majd úttörőélelet. Kellemes alsós (1–4.) iskolai évek. Egyre nehezebb felsős (5–8.) és súlyos gimnáziumi évek. De azért leérettségiztem.

Boldog ifjúkor. Első szerelmek, első munkahely, első amatőr sikerek (1965), *Ki mit tud?* a tv-ben, mozi, színház, és egy nagy fertőzés: a művészetek iránt. Első csalódások a szerelemben, vagy a főiskolai elutasítás. Továbbra is élveztük az életet, azért egy kis izgalom nekünk is jutott (1956), jött a Kádár-korszak, a legvidámabb barakk. Majd egy kis katonaság, röpke 2 év.

Közben mellém szegődött a siker, a taps, a közönség. Parodistaként kezd-

Guy Foissy: *Öbölből vödörbe* (Nyertes Zsuzsával, *Éless-Szín*, 2015, rend.: Éless Béla)

tem, voltam táncdalénekes, majd dalokat és verseket írtam. Mígnem 1972-ben mint táncos-komikus debütáltam a Debreceni Csokonai Színházban. Az a hat év, amit ott töltöttem el, az volt az én igazi főiskolám, hiszen az operetteken, prózai darabokon, baletteken át minden fontos szerepet eljátszottam. Így 1978-ban jöhetett a számomra oly kedves műfaj, a kabaré a budapesti Mikroszkóp Színpadon. Az ott eltöltött 34 év és a sok televíziós szereplés hozta meg számomra az országos népszerűséget, ami a mai napig tart, és remélem, még sokáig elkísér.

Megéltem a rendszerváltást, az ezredfordulót, egy teljes napfogyatkozást, embereket a Holdon, színes televíziót, CD-t, DVD-t, internetet, mobiltelefont, az évszázad melegét, hidegét, és a legfontosabbat, szerető családot.

70 év! Ez már megvan!

S ha újramezhetném? Hát...? Erről szól egy dalom szövege:

Hogyha újramezhetném egyszer az életem,
 másképp tennék sok mindent, talán,
 hisz annyi rossz és annyi jó jutott nekem,
 s hogy melyikből volt több, tudom ma már.
 Hogyha újramezhetném egyszer az életem,
 e gondolattal jó most játszani,
 a mamát hallom, ahogy mondta csendesesen,
 egy szakmát kéne már választani.
 Lehettem volna légtornász vagy kardnyelő,
 artista, ki nagyvilágot lát,
 kertészmérnök, Debrecenben könyvelő
 vagy politikus, s most szidnák a mamát.

Volt idő, mikor mindég éhes voltam, de nem volt mit enni. Most van mit enni, de már nem vagyok éhes. Az iskolába azért nem szerettem járni, mert állandóan tanulni kellett – és tessék, mit csinálok egész életemben? Tanulok. Egyik szerepemet a másik után.

Mert nincs szebb dolog itt az egész földtekén,
 a fényben állni, s a szívem úgy dobog,
 este hétkor sok szempár csak néz felém,
 s ha tapsolnak, én oly boldog vagyok.
 Hogyha újramezhetném egyszer az életem,
 színész lennék újra, nem vitás.
 Ez a hetven év csak annyit jelent énnekem,
 mint színházban két rövid felvonás.
 S hol van még a FINÁLÉ?
 Hát függöny fel! Jöhet a folytatás...

Attila Tamás

Papp Endre

újságíró (Budapest, 1946. november 24.)

Feleségével 65. születésnapján

Megtisztelő, bár meglepő volt a kérés, hiszen én csak műsorvezető vagyok a hírek világában. Ha már hírműfaj, maradjok a kaptafánál. Úgy érzem, jobb, ha egy tömör interjúval felelek meg a felkérésnek. György Zsombor kollégám kérte, hogy lehetőleg röviden válaszoljak a Magyar Nemzet képes mellékletének kérdéseire. Ezt idézem most vissza, mert ez talán többet mond el, mint egy életrajz.

- *Mikor volt a legboldogabb?*
- A fiunk születésekor.
- *Mitől fél a legjobban?*
- Ha nem dolgozhatnék.
- *Mi az első emléke?*
- Valaki evez a part közelében. Másfél éves lehettem. Szüleim Görömbölyön (ma Miskolctapolca) üdültek. A helyszínt felnőttként ellenőriztem.
- *Melyik élő embert tartja a legtöbbre?*
- A feleségemet.
- *Mi a legféltettebb tulajdona?*
- A családom.
- *Milyen szuperhős-képességet szeretne?*
- A szaporodó betegségeken úrrá lenni.

– *Ki játszana az ön életéről szóló film főszerepét?*

– Omar Sharif. (Sajnos, időközben elhunyt.)

– *Mi a kedvenc könyve, filmje?*

– Vörösmarty Mihály: *Csongor és Tünde*; Federico Fellini: *Ginger és Fred*.

– *Macska vagy kutya?*

– Egyik sem. Kettő-három éves koromban volt egy pulim. Elgázolta egy motorkerékpár, azóta nem akarok kutyát.

– *Észak vagy dél?*

– Észak és dél és kelet és nyugat.

– *Melyik utazására gondol vissza legszívesebben?*

– Az egyik Kolumbia karibi partvidéke. Bár nem farsangi időszak volt, mégis fiesták sorozatába kerültünk. A tömegben toporzékoló lovak. A világ legszebb női – természetesen a velem lévő feleségem után. 40 fokok hőség, 95 százalékos páratartalom. Fürdés. Mindenütt figyelmeztető hirdetések, hogy amúgy kolerajárvány van. Emiatt kítűnő rumok, amelyeknek még a nevét sem hallani Európában. És zene és salsa. A másik: Virgin-szigetek. Lásd mint fent, csak amóba és kolera nélkül, iható csapvízzel. Biztonságos, mégis finom ételekkel. Fehér korallstrandok, szelídebb bulik, a zene már: steelband.

– *Szeret főzni?*

– Szerettem, de most jobban csinálja a feleségem.

– *Mi a legbűnösebb élvezet az életében?*

– Koleszterinszintet növelő ételek.

– *Min szokott bosszankodni?*

– Saját hülyeségeimen.

– *Mit köszönhet a szüleinek?*

– Mindent. A legnehezebb időket tették könnyebbé számunkra.

– *Kitől szeretne bocsánatot kérni, és miért?*

– Hadd válaszoljak Prosperóval: „Célom a tetszés volt. S ma már / Oda a szellem, oda a báj; / S kétségbe kéne esni ma, / Ha nem könnyítne szent ima, / Mely a kegyelem kényszere, / S minden hibának gyógyszere. / Ha vártok hát bocsánatot, / Nékem is megbocsászatok.”

– *Kit hívna meg álmai vacsorájára?*

– A családom mellett ott lennének Rohály Gáborék a néhai Borkollégiumtól, Hegedűs Péterék a néhai Fortunától, Vomberg Frigyesék a néhai Valentine-től, a Kató Csaba-féle mai kóstolótársaságom, és persze Reitbauerék... Te jó ég, akkor ki van a konyhában?!

– *Mi volt a legrosszabb munkája?*

– Nyíregyházán a szakszervezetek megyei tanácsának előző féléves munkájáról kellett 20 perces rádióműsort készítenem. A feladatot teljesítettem, de éreztem, hogy ezen csak elszunyókálni tudnak majd a kedves hallgatók. Kellene valami érdekeset is csinálni. Csikorgó hideg tél volt. Irány a Sós-tó: majd jég- és nádvágókkal beszélgetek. A tó jegén bóklászva nem vettem észre egy frissen befagyott léket, a bal lábam máris térdig a vízben. A vállamról a tízkilós Uher riporter magnó, áttörve a lék maradék jegét, eltűnt a szemem elől a vízben. Ez álmaim magnója volt. Évek óta vártam, hogy valamelyik tapasztalt

kollégám kapjon egy újabbat, és én az övét megörökölhessem. És most eltűnik a jeges vízben. A tizedmásodperc tört ezredrésze alatt döntöttem, hogy utánanyúlok, megtámaszkodva a vastag jégen maradt jobb combomon. És sikerült elkapnom a magnó vállszíját. Ennél fogva kihúztam. Viszont így már egész bal oldalam vizes lett. Mire kikászálódtam a parti szanatóriumba, minden rám fagyott. Engem megmentettek, és ami a fő: a nagy Uher is.

– *Ha megváltoztathatná a múltját, min változtatna?*

– Például ez a jeges fürdő nem hiányozna.

– *Ha visszamehetne az időben, hova menne?*

– Kényelmes ember vagyok. De ha mindenképp menni kellene, akkor a még tényleges szociális piacgazdaságba: a hetvenes évek NSZK-jába, Ausztriájába – természetesen nem munkanélkülinek.

– *Hogyan kapcsol ki?*

– Opera, hangverseny, úszás, síelés.

– *Mondjon el egy titkot!*

– Én nagyon komolyan titoktartó vagyok.

– *Miből van otthon túl sok?*

– Papírból.

– *Miben szokott kételkedni?*

– Mindenben.

– *Mi az élet értelme?*

– Istenszolgálat és emberszolgálat.

Székhelyi József

színművész, rendező (Budapest, 1946. november 24.)

Tizenkilenc-negyvenhat – majdnem belehaltam... Így kezdődött hajdan minden. Megszülettem – nem egyedül, mégis csaknem ingyen. Kettőt fizet – egyet kap. Testvérkém, az odavesztett elnyomásom által. Szívgyödrébe beletúrtam despotikus vállal. Mindmáig szégyellem, mint mikor egy ellen ketten, akár többen gyilkolva tipornak koncert marakodva. Előbb „halt!” – aztán halsz. Meg is maradt a halálnak bennem reves odva. Valahol a gerincemben kezdetektől fogva hordom. Olyan, mint egy gyűlöletes zsarnok. Rendőrkordon. Lumbágó már sráckoromban, mint talált pénz a koromban, megtanított fájni ésszel. Bevágtam az egyszeregyet villával és késsel. Perelni, érvelni orwellnyi korban. Élni fényben, lakni-halni porban. Meginni a pállinkát

kis mézescsuporban. Megtanultam írni. Olvasni sose szoktam. Minden dolgok nehezebbjét könnyelműen fogtam. Könnyelvű az entitásom, mert nem vitás, könnyig bűvölt el a nyelvem. Erre épült az a plánom: megmaradok a humánus testén, átlátva gyalón, bestén, reggel-délben-estén. Itt ragadok nyelvi túsznak, ezeréves zsigyarnak, ki masztodonként kinéz húsznak. Habár százszor karóba húznak, elevenen nyúznak tisztí keresztre feszülten, deresen botozva. Beszenyenezett évgyűrűk, hatezer, hatszázezer, whatever... Mégis HA-HA-HA... Hamlettől Harpagonig hadonáztam. Adomáztam ríkatva, nevettetve Abdától a Donig a szekeret húztam. Húzom, mert ars longa vita brevis. Mára igaz is – nem is. Itthon vagyok. Itt hol vagyok? Otthon vagyok. Otthon, ott, hol ragyog, ott, hol gagyog megannyi szentem. Velem vannak akkor is, ha tévútra, Napútra, Tejútra mentem. Igen, voltak szerelmeim, szerelmetes gyermekeim hosszú sora igazolja. Gyarló létem kigazolja, hiszen egytől hatig unokástul gyönyörűek, épek, szépek, mint ótemplomi táblaképek. Imádom Őket, mint a mesterségem. Címere az ember. Titoktartó fecsegéssel, lángos szerelemmel. Színpadon a nexus alapja a szexus. Gyümölcs minden próba. Előadás: szüret. Csodagyerek. Szent látomás. Ha harcolsz, ha kaparsz is, a vége legyen katarzis. Két felvonás közt szinte fájjon a szünet, mint gyötrelmesen égő elvonási tünet. Minden szaladba bekötvé az ideg. Érezd: forróság kell, vagy jeges, szörnyű hideg. Éljen a vicc igézete. A csönd tragikus csődje. A lélek lelki mágiája. Aldás a hülyére, felmentés a blödre. Az esendő ember lánctalpas bölcső. Dübörögve ringat, muzsikál és költő. Rendeztem, rendetlenkedtem, éltem. Ha játszottam is, a fináléktól félttem mindig. A végtől. Nem mostanság, ugyan, már régtől. Tetszélő vagyok este héttől tízig. Életpárti mágus, clownok klónja, zsibárus. Hős és anti. Szent és briganti. Egy ember. Csordultig szerelemmel. Édes gyerekeim, szerepgyerekeim, arra motiváltak játszani terveim, hogy lehetne szebben kifejezni szóban, show-ban, sose sótlanul, akkor is, ha csak állsz némán, szótlanul. Csak

Orosz Dénes: *Poligamy* (partnere Nagy Sándor,
Madách Színház, 2013, rend.: Szirtes Tamás)

kinézel a fejedből, és mindened zsigerből, belőled, beledből árad. Emberillat – emberállat. A humán dics. Az összetéveszthetetlen. Ki-nek kezéből sosem hull ki ehetetlen kenyér vagy álságos giccs, mely hitványabb, mint akárhány válságos kor. Csak egy finom falat, amely ledönt minden falat az élet érdekében. Virágpör. Itt, e hazában, az egész féltekén. Színház a közérzet temploma. Lélek és a nyelv hona. Lássuk csak, magyar helyesírás... Magyar? Helyes. Írás! Sose fej, mindig írás. Magyar helye: sír. Áss! Micsoda egy náció?! Azt hiszi a náci – jó. De legalábbis jobbik. Szégyenünkre mára itt már csak ezen kotlik. Hiába Márai, hiába Ottlik, Ady, József A., Karinthy, Faludy vagy Petri... Sohasem a sajátját – más portáját sepri. Hogy lehet, hogy annyi Nobel- nem idehaza nyugszik? Hogy lehet, hogy vagy németek, vagy az áldott ruszók?! Törököt fogunk törökkel. Befal és fölökkel tatár. Aknamező ötpercenként minden magyar határ. Erős vár a mi istenünk. A vár maga gyenge. Elvágja a torkincánkat Made in H. penge. Készletünket föl zabáljuk, és azt a szalonnát abáljuk, melyet majd baconként veszünk meg. Ez lesz a lelki békünk. Hatalmas haszonnal, persze más-más fazonnal, sok ajszer multihun szét önt. Multi az mumus, termőre fordul a hunusz. Fogyunk. Unortodox anorexia. Szia. Nagy elosztási rendszereket felszorozni kéne. Erre vásik – releváns sikk – mi kis hazánk gerontognóm krémje. Anyaöl. Anya öl. Nektár a hektár. Négyszögöltre megyünk érte. Csókos vagy, megérte. Magyar Nyugger Köztár. Népnemzeti Összvár. Ehetetlen és bevehetetlen. Lakhatatlan katlan. Minden mércére tökre alkalmatlan. Isten offshore-ja pattog fölöttünk. Agyar-magyar ragya mászkál közöttünk. Finn tumor a halál neme. Rák and roll a fő slágere. Tuti lesz majd tíz lágere. Ajvé victis. Újkori hőszünk a bankrabló Viszkis. Meg néhány primadonna. Többnyire hisztis. Tizenhárom sor hiányzik. Mint az aradi vértanúk. Kevés volt közöttük a magyar. Celeb egy se. Ahhoz képest persze, hogy pont tizenhárman voltak Hungeurópa-szerte. Mi meg ma a (cel)ebet a karóhoz kötöttük. Ha még egyszer azt üzeni – több magyar lesz közöttük. Celeb meg egy se. Nem engedek a tizenkilenc-negyvenhatból. Majdnem megbuktam matekból. Az összesen csak hatvanöt. A díszsortűz újra tölt. Ha a skuló eltrafál, több rímecskét nem talál. Persze a hiányzó sorokat egyszer majd pótolom tollal. Mondjuk, egy nekrofil nekrológgal. Mondjuk, velem egy dialógbán. Mert nem nyugszom, míg el nem mondok mindent. Hittem is, nem is Istent. Hírlik, most szegény indiszponált. Okosmobilon kért stabil segítséget. De mással beszél... – hiába telefonált.

Szilárdi

Borbáth Ottília

színművész (Marosvásárhely, Románia, 1946. november 26.)

70 év!!! Hihetetlen még kimondani is, leírni meg pláne. Na nem azért, hogy ennyi idős lettem, hanem – így elszaladt az idő. Az én koromban már nem bakancslistát készít az ember, hanem leltárt a múlttól, és igyekszik csak a szépre emlékezni. Ez nekem nem fog gondot okozni, mert szép és tartalmas életem volt, és remélem, így lesz ez még vagy 20 évig!

Nem panaszkodom – nem dicsekszem!

Boldog, felhőtlen gyerekkorom volt Marosvásárhelyen, ahol polgári családba születtem. Édesapám a marosvásárhelyi szülészeti és nőgyógyászati klinika professzora volt. Apuka – így szólítottam – rendkívül művelt, több nyelven beszélő és kitűnő humorral rendelkező ember volt. Az Ő elvesztése életem legfájdalmasabb pontja volt, és a mai napig is az.

Szülővárosomban, a Bolyai Farkas Gimnáziumban érettségiztem, ahol már Thália papnője lettem az ottani színházi csoportban.

Majd elvégeztem a Szentgyörgyi István Színművészeti Akadémiát, ahol kitűnő tanáraink voltak: Lohinszky Lóránt, Bács Ferenc.

Pályámat Sepsiszentgyörgyön kezdtem, majd Marosvásárhelyen folytattam. Kiváló rendezőkkel dolgoztam: Tompa Miklós, Harag György, Taub János, Hunyadi András, Anatol Constantin. Románnyelv-tudásomnak köszönhetően a román tagozaton is játszottam, filmekben úgyszintén

1979-ben áttelepültem Magyarországra. Első állomásom Kecskemét, majd Szeged, Pécs, a Filmgyár. Nem tudom most felsorolni a szerepeimet, de színes a paletta, Gorkijtól, Móricz-tól Shakespeare-en keresztül Tennessee Williamsig, Örkénytől, Katona József női szerepeit keltettem életre. Nem beszélve a filmekről meg a tv-játékokról. És a rendezőkről: Jancsó Miklós, Radó Gyula, András Ferenc, Kovács András, Banovich Tamás.

70 évesen többet dolgozom, mint húsz évvel ezelőtt. Több magánszínháznál játszom: Fogi Bulvárszínház, Élesszín, Evangélium Színház, Karinthi Színház.

Vaszary János: *Ma éjjel szabad vagyok* (Koncz Gábor partnereként, Élesszín, 2013, rend.: Éless Béla)

Sok barátom van, két kiskutyám, Erzsi és Toncsi, és nem utolsósorban egy igazi társam, a férjem, akivel 25 éve élünk együtt, aki az én bázisom, a minde- nem, az én Istvánom.

Szeretem a jókedvű embereket, nagyon szeretek nevetni, lételemem a humor. Mélyen vallásos, római katolikus vagyok.

Nemrég Sopronban, a Petőfi Sándor Színházban bemutattuk Örkény István *Macskajáték* című darabját. Búcsúzóul ebből szeretnék idézni.

„Ha újrakezdeném, mindent ugyanígy csinálnék! MERT ÍGY VOLT SZÉP!”

Örkény István

Praznovszky Mihály

irodalomtörténész, muzeológus (Salgótarján, 1946. november 29.)

Szeretném közölni a szerkesztővel, hogy még nem vagyok 70 éves. Igaz, a naptár szerint 1946. november 29-én, pénteken születtem, de ez már inkább 1947. Tehát én 2016-ban szinte végig 69 éves leszek. (Lehet, hogy utána is, majd meglátom...) Vagyis folyamatosan szeretném behozni a lemaradásomat, mindazt, amit a korábbi évek múlásával elvesztettem.

Ez így nagyon látványos kezdés, csak azt hiszem, semmi köze a valóságomhoz. Ugyanis kimondottan jól éreztem magam az eltelt életszerepemben. Olyan vagyok, mint egy nagy színész, aki pályája végén bevallja, hogy nincs szerephiánya,

mindent eljátszott, amiről valaha álmodott. Én is így vagyok vele, csak azt nem tudom, annak idején, gyermekként mire gondoltam. Középis- kolás koromból emlékszem az első pályaválasztási döntésemmre, ami az újságíróság lett volna. Akkor még nem ismertem Mikszáth kiváló mondatát erről: „Igen, igen, valamikor én is okos embernek készültem. A prókátorság képezte törekvésemnek célját. Apám mindig azt mondogatta nekem: Pompás egy mesterség! Az ember hazudik egy keveset, és kap érte sok pénzt. Bárcsak hallgattam volna apámra, most nem kellene újságírónak lennem, ahol az ember, őszintén éppen megfordítva, sokat hazudik, s kevés pénzt kap érte.”

Se újságíró, se prókátorság, se pénz. Marad a bölcsészpályafutás. Illetve az ifjúkornak a későbbiekben sokat segítő jelenetei. Diákszínjátszás (Karinthyval), irodalmi önképzőkör (Madáchcsal), első pályamunka (Mikszáthtal). Jó kis társaság! Mindehhez Nógrád a háttér, amelynek csak az egyik felében járhattam akkor, a má-

sodik felébe igencsak nehéz volt átjutni. (Ha meg átjutottam, ott volt nekem Krúdy.) Vagyis megvannak az indító eszmények: Nógrád, annak irodalmi értékei, és egy jó iskola, jó tanárokkal (Madách-gimnázium, Salgótarján). Meg a családi, társadalmi háttér: a tisztességes szegénység és a gyári munkások világának a napi látványa. Ez bőven elég egy életindításhoz, sőt, egy élet végigéléséhez. Az ember nem felejtheti, honnan, kik közül jött, s azt is megtanulja, hogy nincs az a talmi érdek, amiért érdemes volna ezt megtagadni, átváltani. Egész jól meg lehet élni az ifjúkori ideák megőrzésével.

Főleg ha az ember felismeri képességei határait, tehetsége lehetőségeit, és boldog azzal, amit elért. Sőt, olykor még többet is kapott az élettől, mint amennyit remélt vagy megérdemelt. Hogy egy pálya miért s hogyan alakul, az a nagy emberi rejtélyek közé tartozik. És persze a véletlenek sokaságához. Mindig is imádtam az életnek ezt a játékát. Hagyni kell, hadd szervezze önmagát, s benne engem is. Soha nem jöttem ki rosszul belőle. Iskolák, tanulás, diáktársak, szerelem, család, munkahelyek, szakma, kutatás, publikációk – ment minden a maga útján. Csak arra kellett figyelni, benne legyek a fősodorban. A magamében, persze. Mert azért valamicskét én is befolyásoltam az évtizedeimet.

Mert ha belegondolok, azért kivételes pályafutás volt az enyém, nemigen lehet felülmúlni a szakmámban. Egy kisváros múzeumában, teremőrként kezdtem a pályámat, s egy országos múzeum főigazgatójaként fejeztem be. (Majdnem tökéletes megoldás – de a miniszterelnöki pozíció azért hiányzik...) Mindeközben kapcsolatba kerültem a múlt századi magyar szellemi élet legjobbjaival. Úgy persze, hogy kisinasként figyeltem, hallgat-

tam őket. Hubay Miklós, Mándy Iván, Somlyó György, a szakmámból Kovács Sándor Iván, Botka Ferenc, Kerényi Ferenc, Horváth István. S kapcsolatba kerültem hétköznapi létem meghatározó személyiségeivel: múzeumi kollégák, kiállításrendezők, könyvtárosok, irodalmi társaságok tagjai, teremőrök, takarítónők – csupa nagyszerű ember.

Tegyük még hozzá az egyéb lehetőségeimet. Hivatásomból adódóan az egész Kárpát-medence bejárása. A magyar irodalom emlékhelyeinek felkeresése. Kiállítások rendezése, emléktáblák, szobrok. Ha van valaki, aki nálam többet évforduló-koszorúzott, az lódít. Meg persze ott a nagyvilág is, amelyet – tőlem független okok miatt – csak 1990 után tudtam keresztül-kasul bejárni. Van néhány titkos kedvenc városom és tájam, ahol két dolgot tudok átélni: az idő végtelenségét és a félelem nélküli szabadság mámorát.

Hát most nem tudom, dicsekszem vagy összegzem? Nagyon gyanús, ha ma valaki Magyarországon azt mondja: nagyon jól érzi magát. Na jó, nem a közállapotokat értem alatta, hanem az élethelyzeteimet. Amelyek teljesen hagyományosak és átlagosak: munka, nyugdíj, otthon, család, unokák, könyvek, színház, mozi, egy kis hedonizmus (de magyar labdarúgás soha).

És az életmű? – kérdezi a szerkesztő. Kérem, az életmű készen van, még egy kicsit alakulgat. Csak arra vár, hogy majd a jövő átlépjén rajta. Hiszen ez a sorsunk. Ha legalább egy lábjegyzet leszek ötven esztendő múltán, isten bizony, megérte ez az első hetven év.

Prasznovregi

Babiczy László

tv-rendező (Budapest, 1946. november 30.)

Hetven sorban hetvenkedni – ez lenne a feladat. Szerethető kihívás, de rémisztő is! Miképpen lesz a kőbányai srácból rendező? Mondhatnám, családi hagyomány. Apám a Cinecittában ösztöndíjas, filmrendezőnek készül, magyar filmekben asszisztens. Színiiskolában ismerkedek meg anyámmal. Egyik nagyapám orvos, de verseket ír, a másik belsőépítész. De amikor eszmélni kezdek, ez már a múlt. Anyám tanárnő, apám egyetemen tanít. A művészeti álmok nem képezik a napi beszélgetések tárgyát. De apám sokat

fényképez, fotópályázatokra nevez. Nagyapám fotóalbumot szerkeszt, és mesélődik a családtörténet. A közel húsz album ma is nagy értéket jelent számomra.

Kis kőbányai lakótelep gyermekeivel vígan éltem életem: foci, kidobós, bicikli, sarki bandabeszélgetések, lányok-fiúk együtt. Szerelem, a nagyobbak által beavatva az élet rejtelmeibe. Kevés tanulás, jó iskolai jegyek. Belvárosi gyakorló gimnáziumba íratnak, az Apácaiba. Hirtelen közepesnél alig jobb tanuló lettem. Szerencsére hiúságom arra ösztökélt, hogy valamiben én is jó legyek. Tevékenykedem Horváth István naplójának iskolai kiadásában. Huszti Imréné tanárnő kortárs költőket adott a kezembe. Amatőr filmszakkör Holics tanár úrral, ahova fiatal filmesek is ellátogattak, de számomra az öltözködésük is üzenetértékű volt: a csizma, a dzseki stb. azt sugallta, hogy a filmesek most jöttek a „magyar valóságból”, abból az igaziból, melyet megismerni csak a kiválasztottaknak, a filmeseknek lehet. Ez a kíváncsiságom a „hétköznapi élet” iránt bölcsészéveim alatt is megmaradt, jártam az Ormánságban szociográfiai felmérést csinálni, eközben voltam cigány családnál vendégségben, ettem ürgehúst ebédre. Mint filmes fiatal bekapcsolódtam az Egyetemi Színpad – ma már tudjuk, legendás – történetébe is. Filmekkel, filmesekkel ismerkedtünk, de magunk is tartottunk a filmek előtt bevezetőket. Az ezzel szerzett pénzt felelőtlenül lehetett költeni, meg lehetett hívni a barátokat a Kárpátiába, a Kedvesbe, a Bajtársba egy sörre, egy pogácsára, közösségi életet lehetett élni, sok dumával, vitákkal. Beleszerettem egyetemi csoporttársamba, László Gyula író, újságíró lányába, s rajta keresztül megismerhettem egy erősen baloldali gondolkozásmódot. Az én értelmiségi családom világszemlélete pedig benne volt a zsigereimben. Ebből az eszmélkedésből azonban nem szabad kihagyni a párizsi diáklázadásokat és Csehszlovákia megszállását sem.

A másik fontos hatás a Balázs Béla Stúdió filmjeinek megismerése volt. Amikor ezeket az egyetemista élményeket elemezgetem, nem hagyhatom szó nélkül az én furcsa magyarságomat. A világhírű külföldi filmeket élveztem, de a magyarokért rajongtam. Úgy éreztem, hogy ezek a magyar alkotások képezik a kapcsot köztem és a magyar valóság között. Ezért a megismerésért érdemes rendezőnek, filmesnek, televíziósnak lenni. Szerencsém volt, két állásajánlatot is kaptam. Nemes Károly hívott segédkutatónak a Filmtudományi Intézetbe, és

Zsurzs Éva hívott asszisztensnek. Olyan filmekben vehettem részt, mint *A fekete város* – 102 nap forgatásának izgalma, boldogsága: televíziós vagy, stábben dolgozol, közös cél vezérel. Szigorú főnök volt „Zsurzs anyó”, de arra is volt figyelme, hogy asszisztensei előmenetele is rendben legyen. Eck T. Imre, Nemere László, Mahrer Emil, Málnay Levente, Iván Pál, Muharos Attila mind-mind rendezők lettek a keze alatt. Szigorúan fogott minket, de tudta, mikor kell az asszisztensét elengedni, hogy önállósodhasson, rendezővé válhasson. Lehetővé tette, hogy a munka mellett elvégezhessem a Filmművészeti Főiskolát. A hetvenből talán már sok is ennyi sort az indulásra szánni, de így most van bátorságom megfogalmazni művészi hitvallásomat, mely egész pályámon vezetett. Hogy valaki művész, az egyfajta etikai hozzáállás a világhoz. E szemlélet következtében nem lettem olyan televíziós, mint sok kollégám – ezt nem elítélően mondom –, hogy bemegy a televízióba, elvégzi a munkáját, majd hazamegy. Sok-sok produkciót csinál főnökei meglegedésére a tőle telhető legmagasabb színvonalon. Az életemből sok óra telt el úgy, hogy írók-költők, képzőművészek között nyüzsögtem, próbáltam világlátásomat szélesíteni. Rájöttem, hogy az irodalom a lélek környezetvédelme, és erős lélek kell ahhoz, hogy a mindennapokban emberek tudjunk maradni. Talán ezért is lettem az irodalom és ezen belül elsősorban a költészet képernyőre vivője. A közel három évtized a Magyar Televízióban ezernél is több műsor. Ezek felsorolása a lexikon feladata, de megtalálható honlapomon is (www.babiczky.hu). Ezért most ezt át is ugrom, hisz nagyon megszapordtak az engedélyezett sorok.

Egy nagyon fontos „epizódját” kell még megemlíteni szakmai életemnek. Négy év Pécsen vezető rendezőként, ahol megtapasztalhattam, hogy a szakmai tudáson túl milyen fontos egy régió aprólékos, pontos ismerete. Fantasztikusan pezsgő volt akkoriban Pécs kulturális élete. Illyés-ősbemutatók a színházban, élénk képzőművészeti és zenei élet, és ehhez kapcsolódott a mindezt tükrözni kívánó körzeti televízió. Hogyan élünk, hogyan éljünk, ahogy a célt Békés Sándor stúdióvezető megfogalmazta. Visszatérve a fővárosba, ennek az élménynek a hatására is nyitottam a környezetvédelem felé, a *Táj-Kép Magazin* létrehozója, egyik kitalálója lehettem. A színészek iránti szerelmem vitt a rádiózáshoz, nem kevés rádiójáték fűződik a nevemhez. Amikor a médiaháború közepette a közszolgálati televízió műsorstruktúrája átalakult, a kereskedelmi televíziók megjelenésével egyre több lett a bulvár a Magyar Televízióban is, nem álltam kötélnek. Az MTV archívumában a kulturális értékek mentését vállaltam, irányítottam. Ennek a digitalizálási tevékenységnek az eredményeként vetíthetők ma 50 év értékes televíziós alkotásai. Közben a Szegedi Egyetem média szakán televíziózást kezdtem tanítani, s tanítok ma is. Szeretem a fiatalokat, igyekszem nekik a tananyagot túl átadni valamit abból a tudásból, ami a mai, bonyolult médiavilágban való eligazodáshoz szükséges. Televíziótörténeti könyvemben (*Szabadság tér 17. A Magyar Televízió tündöklése és...*) megpróbáltam megírni a magyar televíziózás első ötven évének történetét. Idén 2015-ben talán megjelenik a Gondolat Kiadónál Zsurzs Évának emléket állító könyvem. 2015. november 30-án, belépve hetvenedik évembe, úgy érzem a tükörbe nézve: nincs mit szégyellnem. Haladva a 70. sor felé, nem rejthetem véka alá, hogy vannak még terveim: filmek és a Magyar Televízió történetének dokumentálása, mert ennek ismerete kultúrtörténetünk fontos része.

Babiczky László